

AZ ERDÉLYI MAGYAR TUDOMÁNYOS ÉLET ÚTJA

1. Ezzel a kérdéssel igazán csak az foglalkozhatik, akiben van elég szeretet a tudományos élet és különösképpen az erdélyi magyar szellemi élet iránt. Nem elég ide a tények ismerete, de még a kritikai mérlegelés sem elég. Ehhez a kérdéshez a tényekbe elmerülő és a kritikát folytonosan élénkítő szeretetre van szükség. Ez azonban nem azt jelenti, hogy az erdélyi magyar tudományos élet valami elnéző szeretetet kívánna. Ez azt jelenti, hogy különös megértő szeretetet kíván abban az értelemben, hogy az erdélyi magyar tudományos életet az erdélyi magyar élet különös szituációjában kell megragadni. Aki ezzel a kérdéssel foglalkozik, annak szakadatlanul szem előtt kell tartania, hogy az erdélyi magyar tudományos élet a zord kisebbségi sors kategóriájában érvényesül és ezzel a kisebbségi sorssal belső, szerves összefüggésben áll. Természetes, hogy ebben a kategóriában a tudományos élet nem lehet sem valami kirakatos, mutatós, sem pedig hiánytalanul megszervezett élet. Nem lehet sem akadémikus, sem pedig katedrai élet. *Az erdélyi magyar tudományos élet útja a megélt, a gyakorolt szellemi élet szükségéi és igényei között vezet végig.* Nincsenek és nem lehetnek olyan problémái, amelyek a mindennapi létfenntartás, a magasabb értelemben vett mindennapi élet tiszta igényeit ne szolgálnák. *Itt valóban minden tudomány, amely csak szóhoz juthat, valami tágabb értelemben vett élettudomány.*

És az „erdélyi” jelző sem jelent pusztán földrajzi elkülönítést, hanem minden mástól különböző sajátos életformát. Az erdélyi magyar tudományosság a múltban is, a jelenben is Erdélyhez kötött tudományosság. Tudományos életünk legelvontabb kérdéseit is valami módon Erdély ihleti, Erdély, a külön erdélyi szellemiség adja föl s csak azoknak a kérdéseknek van „existenciálításuk”, amelyeket ez a sajátos szellemiség ad föl.

Az erdélyiség pedig nem teszi tudományos életünket provinciálissá. Egyáltalában nem árt, nem fokozza le a tudományosság igényét. Ellenkezőleg, éppen az ad tudományos eredetiséget, tehát becset minden tudományos gondolatunknak, hogy mennyiben fakadt az erdélyi élet külön existenciájából.

2. Ha ezeket a szempontokat alkalmazzuk az erdélyi tudományos életre, úgy megállapíthatjuk, hogy a *pragmatizmus* és a *historizmus* jellemzik azt. Az élet szükségéihez alkalmazkodik és ennek az életnek a sajátos változásaira néz.

A sajátos erdélyi tudományosságnak több-százados múltja és hagyománya, van. Ez a múlt azonban nem fosszil rétegek sorozata, hanem élő, termékenyítő erőktől áthatott talaj, amelybe a jelenkori tudományos élet

gyökérszájai is mélyen lenyulnak. Sajátos pragmatizmusát és historizmusát ebből a múltból örökölte már. Ha végig tekintünk azokon a neveken, amelyek tudományosságunknak, európai viszonylatban is, legnagyobb nevei, mindeniknél igazolva látjuk megállapításunk igazságát. Mindeniket, tudományos munkásságában, az a vágy hajtja, hogy „nemzetének valamit használjon.” Egyik sem jár az egzisztenciális élettől idegen és képzelt magasságban, egyik sem épít ködvárat, hanem a valós erdélyi élet szükségéhez és igényeihez szabja mondanivalóit. Ezt teszi Apáczai Cseri János, az első magyar enciklopédiának és logikának írója; ugyanezt Szenci Molnár Albert, a székelységére büszke utolsó nagy európai humanusra, aki grammatikákkal, szótárakkal, nélkülözhetetlen kézi könyvekkel látja el nemzetét. Ezért ég Misztótfalusi Kis Miklós, a legnagyobb magyar könyvbarát, kora legkiválóbb betűmetszője, aki lemond nagy gazdagságáról és haza jön Erdélybe szegénykedni, csak hogy nemzetét szolgálja. Az erdélyi egzisztencializmus szellemét lehelli Benkő József, az európai szakkörök által tisztelt botánikus és történész. Csak a fent jelzett erdélyi szellemi szituációban ismerhető és érthető Fogarasi Pap József, a nagyszerű filozófus, aki két-három éven belül hét európai tudományos pályadíjat hozott el a harlemi, leideni és berlini tudós társaságoktól. Említsük, mint ennek az erdélyi tudományos szellemnek egyik legjellegzetesebb képviselőjét; Bod Pétert, a tudós igeni prédikátort, aki egész kis könyvtárral ajándékozta meg nemzetét; továbbá az európai szakkörök által is a legnagyobbak között dicsért erdélyi magyar orientálistákat: Körösi Csoma Sándort és gr. Kuun Gézát. Ebben a sorban nem hagyhatom figyelmen kívül Bánffyhungyadi Jánost, a londoni orvos-professzort, vagy Köleséri Sámuel, a kiváló orvos-tudóst, aki több európai tudományos társaságnak volt tagja és akit ezenfelül az erdélyi életszükség a legkiválóbb bánya-szakértővé tett. És hogy befejezzem ezt a hosszú sort, hivatkozom Sipos Pál-ra, a kiváló matematikusra és kantianus filozófusra, valamint a világhírű Bolyai Farkasra és Jánosra! Ime! mennyi nagyszerűen és tisztán csengő erdélyi név, amelyek hordozói mind a tudományosság szolgálatában égtek el. *Nevek, amelyeknek hordozói úgy tudtak erdélyiek lenni, hogy ugyanakkor a legeurópaibbak voltak és úgy tudtak európaiak lenni, hogy ugyanakkor a legerdélyiebbek maradtak.* És folytathatjuk ezt az ellentételezést és megállapíthatjuk, hogy ezeknek a nagy történelmi neveknek a hordozói úgy űzték az öncélú tudományosságot, hogy önként használták nemzetüknek, emelték, fokozták szellemi egzisztenciáját és pedig olyan módon, hogy semmiben sem sértették a tudományosság legfőbb logikai követelményét: az önértékű igazság szolgálatát. Aki csak távolról is ismeri tudományos munkásságukat, könnyen megállapíthatja, hogy valamennyien nemcsak benne éltek koruk tudományos problémáiban, hanem valósággal égtek a tudományért valami belső tűz olvasztotta bele az európai tudományos élet egészébe, de ugyanakkor szemük ott csüggött sajátos nemzeti múltjuk hagyományain és jelenük égető szükségein és igényein.

3. Az erdélyi tudományos élet útját ezek a nagy szellemek határozzák meg, abban az értelemben, hogy elsősorban azokkal a tudományos problémákkal kell szembenéznie, amelyek egzisztenciájába vágnak, amelyek sajátos népi, nemzeti, szellemi létéből folynak. Ez a szemlélet, legyünk tisztában, nem valami utilisztikus szempontból történik, mert nem az utile nyárspolgári szempontja, hanem az egzisztencia teljes tartalmú figyelembevételére vezet, úgy az ontológiai ténymegállapításban és kutatásban, valamint az axiológiai magatartásban és előírásban. Hogy az erdélyi magyar tudományos élet „erdélyi” és „tudományos” maradjon, ezekre a nagyokra kell néznie és az általuk termelt szellemi humuszba kell gyökereit eresztenie.

Ha a kisebbségi életsorsban élő erdélyi magyar tudományos élet eddig eltelt tizenöt évén áttekintést akarunk nyerni, azt a következőképpen tagolhatjuk: *Első időszak* 1919-től 1924-ig, az Erdélyi Irodalmi Szemle megindulásáig és az Erdélyi Múzeum-Egyesület, legalább csökkentett erejű működésének a megkezdéséig;

második időszak 1924-től 1930-ig, az Erdélyi-Múzeum folyóirat újbóli megindulásáig és az Egyesület fokozottabb erejű munkásságának kezdetéig;

harmadik időszak 1930-tól napjainkig, amikor a súlyos gazdasági körülmények ellenére is nagyobb lendületet vesz az Erdélyi Múzeum-Egyesület munkássága és fokozódik a tudományok iránti érdeklődése.

4. Ha az első időszak tudományos életét szemléljük, meg kell állapítanunk, hogy még ekkor sem szünetel Erdélyben a tudományos munka, habár az egy Erdélyi Orvosi Lap-on kívül semmiféle tudományos sajtóorgánus nem áll a tudományokkal foglalkozók rendelkezésére.

Ebben az első időszakban tudósaink és a tudományokkal foglalkozó embereink minden alkalmat megragadnak, hogy tanuló-szobáikon belül űzött szaktudományi munkásságukon kívül, nyilvánosan, legalább tudománynépszerűsítéssel foglalkozzanak. Ebben az időben az időszakos lapokban, valamint a napilapok hetenként megjelenő irodalmi mellékleteiben, egész csomó népszerű tudományos cikk jelenik meg, a különböző szaktudományok területéről. Ezenkívül népszerű tudományos előadások tartatnak, különösen Kolozsvárt és a vidéki városokban. Az anyaországtól való elszakításunknak ebben a szomorú idejében, tudományokkal foglalkozó embereink is minden alkalmat megragadnak, hogy a tudományos ismeretterjesztés eszközeivel hozzájáruljanak az erdélyi magyarság szellemi színvonalának fenntartásához és emeléséhez. Nemcsak, de bizonyos missziói hévtől áthatva, igyekeznek a desperált magyar lelket élesíteni és felderíteni.

Árván maradt, tudományos intézményektől és intézetektől megfosztott tudósaink, a népszerűsítő tudományos munkásságon túl, a külföldi szaklapokhoz fordulnak és ott jelentetik meg kifejezetten szaktudományi dolgozataikat. Nem célozom részletes bibliográfiai leírást adni, csupán jelzem, hogy különösen matematikai, fizikai, kémiai, orvostudo-

mányi és archeologiai dolgozatok jelennek meg, főképpen német szaklapok hasábjain; szellemtudományokkal, különösen magyar nyelvészettel és irodalomtudománnyal foglalkozó tudósaink pedig a magyarországi magyar szakfolyóiratokhoz fordulnak, hogy kutatásaik eredményeit megszólaltathassák. Ezek a szétszórta megjelent tudományos írások, ha a tudományos magvetés és újrakezdés örömeivel is töltenek el, fájdalmasan példázzák a szétforgácsolt magyar fa sorsát. *A magyar tudományosság hazátlanul bolyong a világ minden részében, de ebben a kósz helyzetében is hirdeti az erdélyi magyar szellem tudományos arravalóságát.*

5. A kisebbségi élet új kategoriájába jutott erdélyi tudományosság útjának új lendületet ad az 1924-ik évben megindult Erdélyi Irodalmi Szemle. Legalább, fórumhoz jut az erdélyi tudományosság, bár kétségtelenül, nagyon korlátozottan. A folyóirat elsősorban a szellemtudományok művelését tartja feladatának. Igyekszik megtalálni a kapcsolatot a magyar és a román tudományosság között. Ebből az érdekből állandóan számon tartja a román szellem minden irodalmi megnyilatkozását és arról az irodalmi kritika formájában beszámol olvasóinak. Másrészt pedig igyekszik fenntartani a kapcsolatot a magyarországi irodalmi élettel, ezért összefoglaló ismertetésekkel közöl a különböző fajú irodalmi alkotásokról, hogy biztosítsa a jövő számára az irodalmi-szellemi integritást. Nagy súlyt helyez a költői irodalmi élet megnyilatkozásaira, de figyelemmel kísér minden tudományos irodalmi alkotást is.

Ha ma tekintünk vissza a folyóirat munkájára és szellemére, megállapíthatjuk, hogy a sok jóindulat mellett sok elfogultság is jellemezte a szerkesztőket is, az írókat is. A zürzavaros idők közepette irodalmi értekeink védelmezésében és őrzésében, mindegyre elszakadtak az átfogó tekintetű erdélyi szellemtől és egyoldalúan csak bizonyos hivatalos-hagyományos tendenciákat engedtek szóhoz jutni. Így is azonban, mint az új erdélyi irodalmi és tudományos hőskor első orgánuma közel áll szívünkhöz és sokféle kezdetlegességében is örömmel valljuk a magunkénak.

A folyóirattal egyidejűleg megindul az önálló tudományos könyvtermelés is. A jog- és társadalomtudományok körében kifejezetten erdélyi problémák, erdélyi társadalmi és közgazdasági kérdések, különösképpen pedig a kisebbségi jogvédelem kérdései szólnak meg. A nyelv- és irodalomtudomány köréből az erdélyi nyelvkutatás és nyelvjárásokról szóló értékes értekezésekre hivatkozhatunk. Az érdeklődés középpontjába jut a román nyelv grammatikája, a román irodalom történetének átnézete, továbbá a magyar irodalom múltja és jövője. Modern irodalmi és szellemtörténeti kérdések jutnak szóhoz, ha nem is nagy számban. Igen értékes és maradandó becsű egyház-irodalmi értekezésekkel és dolgozatokkal gazdagodik az erdélyi tudományos irodalom. Jellemző, hogy a történettudomány köréből főleg egyháztörténeti művek jelennek meg, de a nem-egyháztörténetieken kívül esők is elsősorban egyházi férfiak tolla

alól kerülnek ki. Megszólal a bölcsészet és a neveléstudomány is sok értékes önálló dolgozatban, főképpen világnézeti és logikai síkban; a neveléstudomány terén pedig a falu-nevelés és művelődés kérdései merülnek fel. A régészet és művészettörténet terén, ebben az időszakban, nagy összefoglaló művek jelennek meg, amelyek egy nyugodtabb kor kutatásainak érett gyümölcsei. Még a természettudomány sem hallgat, rövid értekezésekben ugyan, de egészen modern kérdéseket vet fel, mint a relativitás elméletét, az anyag szerkezetének, valamint az atomok szerkezetének problémáit. Kiváló geologusaink hangyaszorgalommal kutatnak, ha önálló dolgozatokban alig tudnak is szóhoz jutni.

Az erdélyi tudományos életnek ebből az időszakából, mint figyelemreméltó tudományos teljesítményt kell kiemelnünk a Székely Nemzeti Múzeum ötvenéves jubileumára kiadott Emlékkönyvet, amely nagy negyedréf formában, közel nyolcszáz oldalon, felöleli az egész Székelyföld történelmi, földrajzi, geológiai, művészeti, néprajzi és általános kulturális tudományos feldolgozását. E művet a Székelyföld monográfiájának tekinthetjük. Megírásában résztvett majdnem minden erdélyi magyar szakember.

Ennek az időszaknak a jelentős eseményei között kell megemlékeznünk arról, hogy 1928-ban megindul az Erdélyi Helikon, az Erdélyi Szépművés Céh kiadásában. A folyóirat elsősorban a művészi irodalom orgánuma, azonban magasszínvonalú, főképpen történelmi, társadalompolitikai és esztétikai esszéivel nagymértékben hozzájárult nemcsak a műízlés tisztításához, hanem a szintetikus erejű tudományos igények fokozásához is. Könyvei között sok hasonló jellegű igen értékes könyv jelent meg, irodalomtörténeti-esztétikai, kultúrhistoriai monográfiák, legújabbban pedig teljes irodalomtörténet.

Az 1924–29. közötti időszaknak különös jelentőséget ad, az erdélyi tudományos élet szempontjából, az a tény, hogy az Erdélyi Múzeum-Egyesület életében ekkor indul meg az önösszeszedés folyamata. Az Egyesület jogi személyiségének az elismertetéséért ugyan folyik még a harc, a Táarak után járó állami dotációk még mindig késnek, de ezektől a leverő hatású tényektől eltekintve, az Egyesület három szakosztálya: a bölcsészet-, nyelv- és történettudományi, a természettudományi és orvosi szakosztályok eleven munkába fognak. A tudományt népszerűsítő előadásokon kívül mindenik szakosztály megkezdte a kifejezetten szaktudományi munkásság előmozdítására, a szakelőadásokat. Ezeket az előadásokat is szorgalmasan látogatják nemcsak a szaktudományokkal foglalkozók, hanem a magasabb műveltségű nem-szakemberek is. Az 1924-ik évtől kezdődőleg, minden évben, mindenik szakosztály, előre megállapított terv szerint, pontosan megtartja, párhuzamosan, népszerűsítő és szakelőadásait. Az előadások száma, évenként körülbelül 50–60-ra rug, tárgyuk pedig a legaktuálisabb kérdések.

6. Az 1930-ik esztendővel a gazdasági helyzet súlyosabbá vált, mégis az erdélyi tudományos élet, ezzel az évvel, nagyobb lendületet

vett. Ezt a lendületesebb életet nem a nagyobb könyvtermelés mutatja, mert ebben a tekintetben, az 1929-ik évhez viszonyítva, egyenesen visszaesés mutatkozik. Míg az 1929-ik évben az egész erdélyi könyvtermelésnek a szaktudományi és a tudományos ismeretterjesztő művek a 37%-t képezik, addig 1930-ban már csak a 20%-t. De mégis lendületesebb az egész tudományos élet ebben az évben, ami különösen abban mutatkozik meg, hogy ebben az évben indul meg az Erdélyi Múzeum című folyóirat, ismét megkezdődnek az Erdélyi Múzeum-Egyesület vándorgyűlései, az Egyesület szakosztályainak munkássága mind fokozottabbá válik, előadásai látogatottabbakká lesznek.

Az Erdélyi Múzeum című folyóirat 1874-ben indult meg és megszakítás nélkül, 1918-ig, a nagy összeomlásig jelent meg. 1918-tól 1930-ig szünetel. Ebben az évben azonban a lendületesebb tudományos munka arra készíti az egyesület vezetőségét, hogy ismét megindítsa a folyóiratot. A folyóirattal erőteljes orgánumot ad az erdélyi tudományosság kezébe. Negyedévenként 7–8 ív terjedelemben jelenik meg. Ma, öt év után, megállapíthatjuk, hogy az Erdélyi Múzeum olyan színvonalos tudományos folyóirat, amely úgy külső formájánál, mint belső tartalmánál fogva, bármelyik magyar tudományos folyóirattal veszteség nélkül hasonlítható össze. Ha évfolyamonként számbavesszük a folyóirat tartalmát, megállapíthatjuk, hogy különösen a szellemtudományok oldalán, — hiszen elsősorban ezeknek áll a szolgálatában, — sereg kiváló tudományos értekezést találunk abban. Kiváló társadalomtudományi, különösképpen, kisebbségi helyzetünkből folyó társadalom-politikai, azután maradandó becsű pedagógiai tanulmányok, tárgytörténeti és szellemtudományi módszerű irodalom-tudományi értekezések, továbbá történelmi, filozófiai, geológiai tanulmányok teszik gazdaggá a folyóiratot.

Az Erdélyi Múzeum c. folyóirattal párhuzamosan jelennek meg az Erdélyi Tudományos Füzetek. Eddig megjelent 55 füzet, 1–2, sőt 3 ív terjedelemben.

A tudomány szempontjából nagyjelentőségük van azoknak a vándorgyűléseknek, amelyeket az Erdélyi Múzeum-Egyesület évenként rendez. Az új uralom alatt eddig öt ilyen vándorgyűlést rendezett: 1930-ban Marosvásárhelyen, 1931-ben Nagyenyeden, 1932-ben Nagybányán, 1933-ban Sepsiszentgyörgyön és 1934-ben Brassóban. A vándorgyűléseken ugyanaz a munka folyik, amely az Egyesületben általában évről-évre. Vagyis mindenik szakosztály tart 5–6 népszerűsítő és néhány szakelőadást, mindig különös tekintettel az illető vidék kérdéseire és a közérdeklődést leginkább foglalkoztató problémákra. A vándorgyűlések Évkönyveit évenként kiadja az Egyesület. Ezekben közli az ott elhangzott előadásokat. Eddig négy testes kötet jelent meg.

A vándorgyűlések célja a tudományok iránti érdeklődést egész erdélyszerte ébren tartani és fokozni. Áldott napok ezek, amikor a kisebbségi sors nehéz gondjai közül kiemelkednek a lelkek és a földi igazságtalanságok.

lanságok nyomasztó légköréből az igazságok tisztult magaslatai felé szárnyalnak, ahol új erőt, bizalmat és reménységet nyernek. A vándorgyűlések lelki magaslatain van alkalmunk megtapasztalni és megismerni, hogy Erdélyben még az öncélú tudományosság is csak akkor toltheti be feladatát, ha szolgálni tud annak az ügynek, amelyet magasabb értelemben vett nemzeti-szellemi létfenntartásnak nevezhetünk.

Ezekbe rajzolhatom fel erdélyi magyar tudományos életünk ama utolsó útszakaszait, amelyeket az új hatalom uralma alatt megtettünk. Még sok figyelemreméltó dolgot mondhatnék az egyházak sajátos irodalmi és kifejezetten tudományos theologiai munkásságáról, de ez merőben más dolgozatnak lehetne tárgya.

7. Vessük fel azt a további kérdést, micsoda feladatok állanak az erdélyi magyar tudományosság előtt? Merre és milyen irányba kell haladnia az erdélyi magyar tudományosság jövő útjainak?

Az erdélyi magyar tudományos élet egészséges fejlődése megköveteli, hogy ragaszkodjék a maga sajátos feladatához, különös jelleméhez. Az erdélyi magyar tudományosságnak mindenekfelett azokra a sajátos tudományos feladatokra kell tekintettel lennie, melyeket helyette senki elvégezni nem tud. Mindenekelőtt meg kell ismernie önlékét, saját múltját. Ezért *az erdélyi történeti kutatásokat* kell szem előtt tartania. Levéltáraink még mindig tele vannak feldolgozatlan gazdag anyaggal. Városaink, vidékeink, intézményeink története még mindig nincs csak elfogadhatóan is megírva, nem is beszélve arról, hogy az újabb történeti kutatások eredményeiből következő szempontok és álláspontok alkalmazásától mennyire távol állunk. Nagyon sok kiváló, történetivé vált vezető személyiségünk lelki arca, sok kiváló tudósunk sajátos gondolkozása és munkássága még mindig a homályba vész. Csak Körösi Csoma Sándort említem példaképpen, akinek élete tragikumáról már annyi mélabús beszéd hangzott el, de pozitív tudományos eredményei, amelyek őt a legnagyobb magyar és erdélyi tudóssá teszik, még mindig ismeretlenek.

A közvetlen közelünkben élő és sokféle sajátos formában megnyilatkozó *orientalizmus* szelleme még szintén ismeretlen világ előttünk. Pedig, ha van bennünk tudományos felelősség, elsősorban a mi feladatunk és már ismételten tőlünk kérte számon a nyugati tudományosság.

Sajátos realista és egyben tragikus *élet- és világszemléletünk* történelmi és lélektani szálai még mindig nincsenek kellőleg kibogozva. Erdélyi gondolkozóink gondolkozásának elvei, irányai szintén tisztázatlanak jó részben. Még mindig nem eléggé öntudatos előttünk a mi eredeti kulturális és magasabb értelemben vett politikai rendeltetésünk. Ez az erdélyi magyar *filozófiának és szociológiának* a feladata.

Súlyos tudományos feladatok várnak az erdélyi magyar tudományosságra az *etnográfia* terén. Erdély valóságos példatára azoknak a szövevényes hatásoknak, melyeket a legkülönbözőbb fajú népek egymásra gyakoroltak. Közelebből a magyar népi sajátosságok, úgy a pri-

mitív civilizátorikus eszközök készítésében, mint az építészet, valamint általában a népművészet terén, továbbá a primitív vallási világnézet, babona, szokás, erkölcs síkjaiban a tudományos problémák egész hosszú sorát kínálják fel a tudományos érdeklődés részére.

Ugyanez a helyzet a *geológiára* nézve. Erdély geológiai szempontból ugyanolyan szövevényes, mint etnográfiai szempontból. Az erdélyi magyar geológiának nem kell kérdésekért a szomszédba sem mennie, csak tudományos felkészültség kell hozzá, hogy a kérdések kérdéses-voltát valaki megismerje és módszeres arravalóság azok megoldásáért küzdeni. Ugyanezt mondhatjuk a botánikára és a leíró és rendszeres zoológiára. nézve.

Az erdélyi magyar tudományosság jövő útjának ez a kijelölése, nem jelent tudományos provinciálizmust, vagy pártikulárizmust, mert hangsúlyozzuk, hogy az itt kijelölt tudományos problémák teljes európai értelemben vett tudományos felkészültséget kívánnak. Aki nem tud eléggé széleslátókörű, egyetemes kitekintésű lenni, arra nézve az erdélyi tudományosság problematikája nemcsak nem kínál tudományos lehetőséget, de nem is létezik, merőben figyelmen kívül eső.

Sokak szerint az erdélyi magyar tudományosság nagy fényűzés. Lehetséges, mert hiszen a puszta létfenntartáson kívül minden szellemi igény fényűzés. Mi azonban nem tekintjük annak, sőt döntő erejű tényezőnek tartjuk nemzeti egzisztenciánk szempontjából. Igazság nélkül nem élhetünk. Az igazság pedig csak annak a nemzetnek életében válik valóságos életté, amely nem egyszerűen átveszi az igazságot a mások kezéből, hanem maga is, személyes erejével, résztvesz az igazságért folytatott egyetemes emberi küzdelemben. Jóllehet árva és mélységbe vetett nép vagyunk, amelynek ma szenvednie kell, a nemzeti passzió útjain kell önmagához térnie, az a kiváltságunk azonban még ma is meg van, hogy kereshetjük az igazságot, sőt ennek keresésére kötelezve is vagyunk!

TAVASZY SÁNDOR